ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING.

N°. 109. DEEL V. 1 September 1919.

Lophyrus nemorum F.

Deze grootste der middeleuropeesche *Lophyrus*-soorten werd eerst zeer onlangs in Nederland ontdekt. Op de wintervergadering der Nederlandsche Entomologische Vereeniging, 16 Februari 1919 te Rotterdam gehouden, deelde de heer KOORNNEEF mede, een wijfje verkregen te hebben uit een cocon, 30 Juni 1918 onder de schors van een dennestomp te Doorn door den heer P. VAN DER WIEL gevonden. De imago verscheen in Augustus d.a.v.

In den afgeloopen winter was mij, terwijl ik in een Veluwsch dennenbosch allerlei onderzoekingen deed, in verband met het schadelijk optreden van de gestreepte dennenrups *Panolis griseovariegata* (GOEZE) (= *piniperda* PANZ.), en daartoe vele vierkante meters van het mosdek in dat bosch omkeerde en onderzocht, ook een zeer groote *Lophyrus*-cocon in handen gekomen, dien ik al aanstonds voor dien van *Lophyrus nemorum* aanzag. De uitkomst heeft mijn vermoeden bevestigd; want op 2 Augustus j.l. is daaruit een zeer groot vrouwelijk voorwerp van deze soort verschenen. De lengte van het levende dier bedroeg niet minder dan 13 mM. Als het

ingedroogd is, zal het stellig nog wel de maximale lengte blijken te bezitten, welke door ENSLIN, Die Tenthredinoidea Mitteleuropas", p. 541, op 11 mM. wordt gesteld. Ik heb aan dit wijfje op 3 Augustus, na het vooraf met bevochtigde suikerkristallen gevoed te hebben, een dennetakje voorgezet. Dadelijk beklom het eene naald, plaatste zich zoover mogelijk topwaarts, de voorste vier pooten als 't ware op den top steunend, en begon onmiddellijk te zagen. De zaag werd tot tweemalen toe al zagend door dezelfde insnijding gevoerd, vermoedelijk, om deze laatste voldoende diep te maken. Toen volgde de langzame terugtrekking van de zaag, waarbij naar alle waarschijnlijkheid wel een ei gelegd zal zijn. Bij de vrij harde dennennaalden is dat niet goed waar te nemen, daar hier geene opzwelling ontstaat, zooals wel bij een blad waar te nemen is, reeds dadelijk nadat het ei eene plaats heeft ingenomen. Wel is echter nu, enkele dagen na het zagen, eene bruinachtige plek op de naald ontstaan, achter de insnijding, welke 1 à 2 mM. van den top begint. Na deze „proefpunctie" heb ik het dier op een takje van een denneboom ingebonden, in de hoop, dat het daar nog meer eieren leggen zou. Of dat inderdaad geschied is, zal de tijd moeten leeren; het dier is thans nog ingebonden.

Komen er larven uit, dan is allereerst bewezen, dat ook bij deze soort parthenogenetische voortplanting mogelijk is. Deze laatste is, wat het genus *Lophyrus* aangaat, bij *L. pini* L. en *L. laricis* JUR. waargenomen. In beide gevallen was de nakomelingschap uitsluitend manlijk, gelijk bij die bladwespsoorten waarbij de mannetjes niet tot de zeldzaamheden behooren, regel is (zij 't ook niet zonder uitzondering!),

Het feit, dat de beide thans bekende inlandsche wijfjes in Augustus uitkwamen, gecombineerd met het vinden van den cocon door mij in den winter, geven alle aanleiding tot de veronderstelling, dat *Lophyrus nemorum*, althans bij ons te lande, niet meer dan éćne generatie per jaar voortbrengt. Ik vestig hierop de aandacht, omdat volgens ENSLIN, p. 542, twee generaties bestaan zouden. Waar dit het geval is, zou de voorjaarsgeneratie veel vroeger moeten uitkomen, n.l. in Mei, of Juni.

HARTIG, Die Familien der Blattwespen und Holzwespen, p. 117—119, deelt mede, dat hij de destijds (1860) nog onbekende larve ontdekte, en geeft er eene uitvoerige beschrijving van, zoomede eene afbeelding, Tab. IV, Fig. 8. Hij vermeldt verder, dat hij de larven, volwassen en halfwassen, in het begin van Juli, op lage, 5 tot 10-jarige dennen vond, steeds eenzaam. Zij sponnen zich midden tot einde Juli in; de imagines verschenen reeds 14 dagen later, einde Juli tot midden Augustus. HARTIG geeft als zijne meening te kennen, dat eene tweede generatie allicht zou kunnen voorkomen, doch zegt er bij, dat hij dit niet heeft waargenomen.

In JUDEICH und NITSCHE, Lehrbuch der Mitteleuropäischen Forstinsektenkunde, Bd. 1, 1895, zijn p. 635—646 aan het genus *Lophyrus* gewijd, doch meer speciaal aan eenige als schadelijk bekende soorten, waartoe allerminst *Lophyrus nemorum* behoort, aangezien deze, volgens verschillende schrijvers, eene der zeldzaamste soorten is. Aan haar wordt derhalve door JUDEICH und NITSCHE zeer weinig aandacht gewijd. Wel echter wordt op p. 638 in 't algemeen gezegd, dat, onder gunstige omstandigheden, naar het schijnt, bij alle soorten twee generaties voorkomen, van welke dan de imagines eerst in April en dan weder in Augustus tot October vliegen zouden.

Dat er althans ééne soort is, nog wel eene der schadelijkste, welke nooit meer dan ééne generatie per jaar voortbrengt, is thans vastgesteld. Het is *Lophyrus rufus* RETZ. (= *sertifer* GEOFFR.). Deze heeft eene andere levenswijze dan alle andere *Lophyrus*-soorten; zij overwintert n.l. als ei, terwijl de andere dit als ingesponnen larve doen. Een en ander deelde ik in de vergadering der Ned. Ent. Ver. van 9 Juni 1917 mede.

Thans nog iets over de nomenclatuur van *Lophyrus nemorum*. ENSLIN noemt de soort: *Lophyrus nemoralis* nov. nom. (dus: ENSLIN 1917), met, als synoniemen, *Tenthredo nemorum* F. 1793 nec GMEL. 1790. Dat wil dus zeggen, dat FABRICIUS in 1793 met zijne *Tenthredo nemorum* inderdaad onze soort bedoeld heeft, doch GMELIN met zijne *Tenthredo nemorum*, drie jaar vroeger gepubliceerd, eene andere. Het is dan ook gebleken, dat GMELIN's soort een *Pamphilius (Lyda)* is, thans

Pamphilius nemorum GMEL. geheeten en onder dien naam ook door ENSLIN, p. 657, vermeld. Wij hebben dus alleen met de *Tenthredo* (oude verzamelnaam der bladwespen) *nemorum* van FABRICIUS te doen, door hem het eerst in zijne Entomologia Systematica, II, 1793, p. 111, No. 24, gebruikt. Dezen naam te onderdrukken, zou m. i. alleen zin hebben, als er nog eene andere *Lophyrus*-soort eveneens *nemorum* gedoopt geworden ware, welke ouder was en als zoodanig den voorrang had en behouden gebleven ware. De *Tenthredo nemorum* F. (1793) wordt echter door ENSLIN gesupprimeerd, omdat 3 jaar vroeger een andere auteur dien naam voor een geheel ander dier gebezigd heeft. Ik geloof niet, dat deze handelwijze juist is. De regelen voor de nomenclatuur zijn van de laatste jaren; men heeft dus bij elken naam thans na te gaan, hoe de geschiedenis daarvan is. En daar in het genus *Lophyrus* slechts ééne species den naam *nemorum* ontvangen heeft en deze de oudste voor die soort is, meen ik, dat die naam behouden dient te blijven. Volgens de andere opvatting zou, gelijk ENSLIN aanneemt, de soort in 1917 feitelijk nog onbenoemd zijn, weshalve hij toen den naam *Lophyrus nemoralis* ENSLIN schiep.

Putten, Augustus 1919. J. TH. OUDEMANS.

Nieuwe vondsten voor de Nederlandsche Coleopteren-fauna XXIV.

753. *Bryoporus cernuus* GRAV. Het type (met zwart halsschild) werd door den heer A. KERKHOVEN bij Denekamp, Mei, gevangen en welwillend voor mijne collectie bestemd.

754. *Mycetoporus splendidus* GRAV. var. *longicornis* MÄKLIN (non MÄRKEL!). Bij Valkenburg, Juni, gevangen; door den heer F. RÜSCHKAMP S. J. welwillend voor mijne collectie bestemd. Ook volgens REITTER is deze vorm eene zelfstandige soort, welke zich, volgens GANGLBAUER, vooral door de seksueele kenmerken van het ♂ onderscheidt. In kleur even veranderlijk als *splendidus*. M. i. eerder eene var. van laatstgenoemde soort, wat ook het oordeel van FAUVEL is.

1188bis. *Colon latum* KR. Bij Denekamp, Mei, door den